

De Heilige Antonius Abtkerk in Scheveningen. Foto Fenna Jensma

1

Reportage Mooiste kerk-verkiezing

Twee miljoen Venetiaanse glasmosaïeksteentjes vertellen een schrijnend Schevenings verhaal

Op het grootste mozaïek van Nederland is te zien hoe gebed de cholera-uitbraak van 1849 stopte. *Trouw* ging langs bij de Heilige Antonius Abtkerk in Scheveningen, om te zien of een kerk die misschien moet sluiten ook de mooiste kan zijn.

Tiemen Bosma 17 augustus 2026, 22:00

 Bewaren

 Delen

Je zou er zo voorbij lopen. De Heilige Antonius Abtkerk in hartje Scheveningen is groot, maar valt door de sobere roodbruine bakstenen buitenkant niet zo op. Toch is er zeker belangstelling, blijkt uit het kleine clubje wachtenden buiten. Er zit zelfs een *Trouw*-lezer bij, die vanwege [een artikel](#) over de verkiezing van de Mooiste Kerk van Nederland vanuit haar camping naar de kerk is gekomen.

2

Na tien minuten wachten gaan de deuren open en lopen we naar binnen. Meteen wordt duidelijk waarom deze kerk achtendertig keer is ingezonden door lezers: een groter contrast met de buitenkant kan haast niet. Een reusachtig, koepelvormig mozaïek van ruim zeventien meter hoog, voor in de kerk, trekt de aandacht.

Maar eerst gaan we zitten. De deuren van de kerk, die meestal gesloten zijn, zijn vanmiddag geopend voor het wekelijkse gratis orgelconcert. Zo'n dertig mensen zijn inmiddels binnengedruppeld en luisteren aandachtig naar de organist, die deze keer alleen stukken van vrouwelijke componisten speelt.

Kleurrijke lichtinval

Tijdens het concert schijnt de zon door het roosvenster boven het orgel; het glas-in-loodraam zorgt voor een kleurrijke lichtinval in de kerk. Sommige luisteraars hebben hun ogen dicht, anderen kijken strak voor zich uit.

Mooiste kerken volgens lezers

Lezers reageerden massaal op onze oproep om hun favoriete kerk in te sturen. Op [deze kaart](#) vindt u de kerken die volgens lezers de allermooiste van Nederland zijn.

**Details uit de Heilige Antonius Abtkerk in Scheveningen, in 1926-1927
gebouwd door architect Joseph Cuypers en zijn zoon Pierre Cuypers jr. in
een zakelijk-expressionistische stijl. Foto's Fenna Jensma**

Maar de meesten kijken hun ogen uit: de glas-in-loodramen aan de zijkanten, de vele bronzen art-decobeelden en natuurlijk het mozaïek voor in de kerk trekken automatisch hun aandacht. Dat

mozaïek voor in de kerk trekken automatisch hun aandacht. Dat mozaïek springt er extra uit omdat de wanden en het uit driehoeken bestaande, gewelfde plafond spierwit zijn.

“Dit mozaïek is gemaakt van meer dan twee miljoen steentjes”, legt Eef van der Mijle na het concert uit. De vicevoorzitter van de stichting Vrienden van de Abt is ‘hier om de hoek’ geboren en al meer dan twintig jaar vrijwilliger in de kerk.

Zijn grote bos wit krulhaar, in combinatie met een rode korte broek en een bloemetjesoverhemd, maakt hem tot een vrolijke, warme verschijning. Hij praat met aanstekelijk enthousiasme over ‘zijn’ kerk.

Dat ligt niet alleen aan het gebouw zelf. “Laat ik het zo zeggen: ik ben homo en nergens ben ik zó geaccepteerd als hier. Er wordt gekeken naar je kwaliteiten, iedereen is hier welkom. Maar ook houd ik heel erg van geschiedenis”, lacht hij.

Pastoraal probleem

7

Deze zomer werden hij en de meer dan honderdvijftig vrijwilligers in de kerk opgeschrikt toen de parochie haar toekomstvisie voor de komende tien jaar uitbracht. Van de acht kerken zouden er nog maar twee in het centrum van Den Haag openblijven, ook de Antonius Abtkerk zou vanaf 2032 sluiten.

Die toekomstvisie is nodig, vindt pastoor Dick van Klaveren. “We hebben hier een pastoraal probleem. We zijn door de kritieke grens heengezakt. We kunnen niet meer al onze plekken op een goede manier bedienen, en we moeten nadenken over de kerk van morgen.”

“Ik heb er een week slecht van geslapen”, zegt Van der Mijle tijdens de rondleiding. “We waren verbijsterd, want we hadden nooit verwacht dat het beste jongetje van de klas ineens eruit zou worden gestuurd.”

Niemand mocht zich storen

De Heilige Antonius Abtkerk is in 1926 gebouwd vanwege de groeiende bevolking van Scheveningen: er moest een kerk komen met plek voor negenhonderd gelovigen. Maar onder één voorwaarde. Van der Mijle: “Omdat het een katholieke kerk was in een erg protestantse omgeving, mocht het gebouw er aan de buitenkant niet groots en rijk uitzien, zodat niemand zich eraan kon storen.”

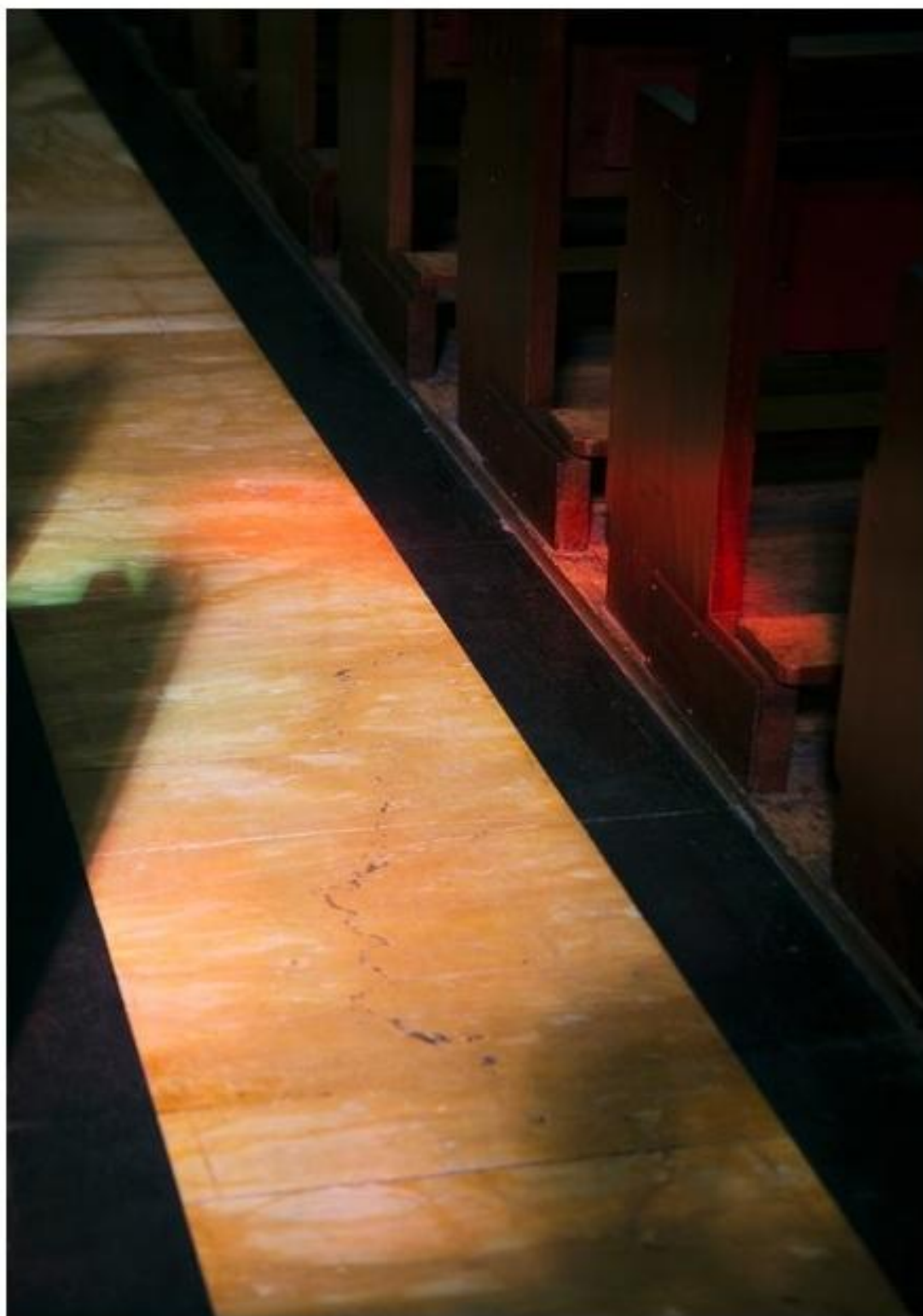
De keuze viel op het ontwerp van architect Joseph Cuypers en diens zoon Pierre Cuypers jr., respectievelijk zoon en kleinzoon van de beroemde kerkarchitect Pierre Cuypers. Ze werkten nauw samen met mozaïekkunstenaar Antoon Molkenboer, de katholieke edelsmederij Brom en andere kunstenaars. Een echt ‘Gesamtkunstwerk’, volgens Van der Mijle.

Dat maakt de kerk zo uniek, vindt ook cultuurhistoricus Herman Wesselink. Hij is jurylid van de Mooiste Kerk van Nederland en gek op de kerk. “Toen ik er dertig jaar geleden voor het eerst binnenkwam, maakte de Antonius Abt al meteen veel indruk op mij.”

Symboliek, kunst en architectuur vormen in de kerk een homogeen geheel. Wesselink: “En dan die aankleding met glas-in-loodramen, het mozaïek en de bronzen beelden en altaren. Ze zijn compleet bewaard gebleven, een uniek ensemble.” 9

De lichtinval verandert voortdurend door het vele glas-in-lood in de Heilige Antonius Abtkerk in Scheveningen. Op de bovenste van deze drie foto's een detail uit het twee miljoen steentjes tellende glasmazaïek. Foto's Fenna Jensma

Venetiaans mozaïek

Het reusachtige mozaïek, ontworpen door Antoon Molkenboer – hij woonde ook om de hoek – bestaat uit meer dan twee miljoen Venetiaanse glasmosaïeksteentjes. Dat kon de kerk wel bekostigen; de parochie was welgesteld en de kerk staat in een rijke buurt. Van der Mijle: “Eigenlijk zou het worden geschilderd, maar Molkenboer wist dat er geld was en zei: doe het met Venetiaans mozaïek, dat is veel mooier.”

Het Parijse atelier Mauméjean Frères kreeg de klus om het mozaïek te maken. Het ‘Gedenkmozaïek’ is het grootste mozaïek ten noorden van de Franse hoofdstad. In heldere kleuren is een wonderbaarlijk verhaal afgebeeld, waarvoor we onderaan moeten beginnen.

Van der Mijle: “In 1849 bereikte de cholera-epidemie ook Scheveningen. Onderop het mozaïek zie je lijdende mensen die letterlijk en figuurlijk geen geloof meer hebben.” De arme zieken zijn in witte kleren gehuld en verstrikt in doorns.

13

Opeens worden we opgeschrikt door de melodie van ‘*Jesus bleibet meine Freude*’, die de ruimte vult. “Oh, dat is Sander”, zegt Van der Mijle. “Die is 88 en nog steeds organist hier, en oefent voor zaterdag. Zo zie je maar dat de gemeenschap nog heel levendig is.”

Wortels van de levensboom

Boven de lijdende zieken zijn mensen te zien met dezelfde witte gewaden die vol verwachting omhoog kijken naar een kelk. “Je ziet het schitteren. Ook zijn de wortels van de levensboom hier weer groen, de kleur van hoop. Deze mensen geloven dat ze beter zullen worden.”

Hoe dat gebeurde, is te zien aan de beide zijkanten van het kunstwerk. Scheveningers in traditionele klederdracht zijn daar biddend afgebeeld. De pastoor zette de kelk met de geconsacreerde hosties zichtbaar op het altaar, zodat gelovigen in stilte konden bidden. Dit gebeurde in extra gebedsdiensten, ‘estafette-aangelegenheden’, zoals Van der Mijle ze noemt.

14

“Je gaat het niet geloven”, zegt de kerkkenner. “Vanaf dat moment werd niemand meer ziek en genazen degenen die wel ziek waren wonderbaarlijk snel.” De ziekte kostte ongeveer 650 mensen het leven op Scheveningen.

De van buiten niet erg in het oog springende Heilige Antonius Abtkerk in Scheveningen, die verrast door het rijk gedecoreerde interieur. Foto Fenna Jensma

15

Ieder uur ander licht

De glas-in-loodvensters verschillen onderling in kleurgradaties; achteraan zijn ze het warmst, roder, vooraan juist blauw en koel. “Je

merkt dat daardoor het licht in de kerk ieder uur anders is. Het laat het mozaïek ook weer mooi schijnen, zoals Cuypers het bedoeld heeft.”

We lopen via de mozaïeken kruiswegstaties aan de wanden naar het witmarmeren hoogaltaar en klimmen het trapje erachter op. Zo dichtbij het mozaïek zijn opeens de lijmresten te zien en vallen de gezichtsuitdrukkingen een beetje weg.

Als we zo de kerk in kijken, lijkt het interieur een mooi geheel dat de tand des tijds heeft doorstaan. Op een paar dingen na. Van der Mijle wijst naar de zes grote bronzen art-decokandelaren voor ons: “De kaarsen hebben we vervangen door elektrische, omdat ze zo vervuilden. Zelfs de klepjes van het orgel, dik veertig meter verderop, gingen door de vettigheid niet meer goed open en dicht.”

We stappen weer af. De rondleiding is klaar, het hoofd barst van de informatie, maar Van der Mijle bedenkt dat hij nog één ding wil laten zien: de biechtstoel. “Een klant van mij is psychiater en die zei altijd: wat jammer dat jullie de biecht niet meer hebben, dat had ons de helft van het werk gescheeld.”

16

“En natuurlijk heeft de katholieke kerk foute dingen gedaan, maar er is en wordt ook zoveel goeds binnen deze kerk gedaan. Hier is iedereen waardevol, en is er voor iedereen plek. Dat vind ik er zo fijn aan.”

Wijkkerken kunnen niet open blijven

De pastoor is het met hem eens. “Het is vreselijk, en heel erg voor de mensen die daar een heel pad hebben afgelegd. De Antonius Abt is uniek.” Het bestuur zegt haar best te gaan doen om de kerk als katholieke kerk open te houden. Tegelijk is de pastoor realistisch, en zegt: “Het heeft geen zin om wijkkerken open te houden.”

De toekomst van de katholieke kerk ligt bij de volgende generatie, vindt de pastoor. “Die gaat niet meer naar een kerk omdat die om de hoek is, maar die gaat op zoek naar een kerk waar die zich thuis voelt. Ook als dat wat verder is.”

Het laatste woord is volgens de Vrienden van de Abt nog niet over het rijksmonument gesproken. “We laten het er niet bij zitten. Maar als het echt niet anders kan, dan moeten we er hier misschien maar een cultureel centrum van maken.”

H. Antonius Abt Scheveningen

moet blijven, ook na 2035

omdat:

De H. Antonius Abtkerk is
DE Katholieke kerk van Scheveningen

Een wijk waar behalve Scheveningers
veel expats wonen

Goede parkeergelegenheid

Uitstekende bereikbaarheid met
Openbaar vervoer (tramlijn 1 stopt
voor de deur en vlakbij bushaltes
lijn 22 en 28)

In de buurt van Verzorgingshuizen

Gunstige financiële situatie

Trouwe parochianen

Grote groep gepassioneerde vrijwilligers

Rijke historie

Kerkgebouw in redelijke en goede staat

Onderhoud op orde

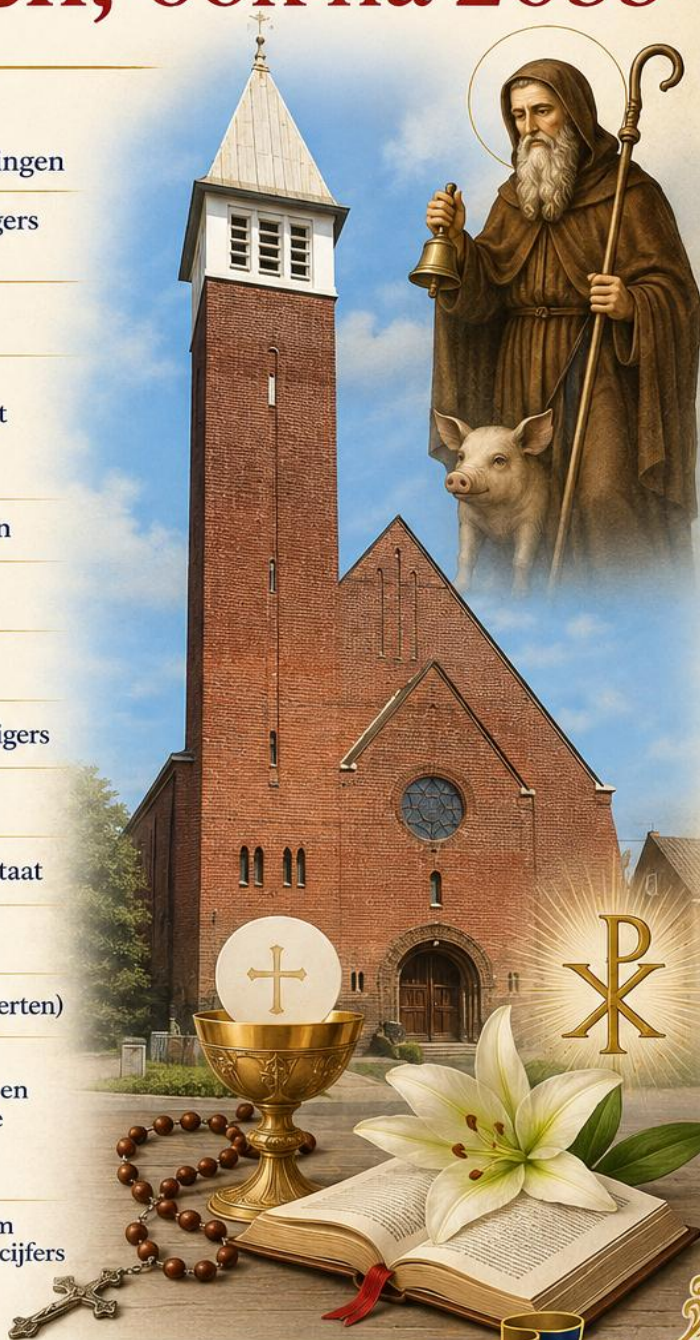
Veel exploitatiemogelijkheden (concerten)

Vermindering kerken leidt tot nog
snellere vermindering parochianen en
vrijwilligers (de praktijk met eerdere
sluitingen kerken in Den Haag en
Rotterdam heeft dit bewezen)

Een kerk gaat om mensen en niet om
geografie en kille boekhoudkundige cijfers
met aannames als voorspellingen

SAMEN HOUDEN WE ONZE KERK LEVEND!

Voor nu, voor straks, voor iedereen.